

РЕЦЕНЗИЯ

от

Проф. д-р. Евгения Г. Динчева,

на

дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

„Професионална експозиция на кръв и биологични течности при здравни работници в болничната помощ и състояние на пред и пост експозиционната профилактика“

Област на висше образование: 7. Здраве и спорт; Професионално направление: 7.1.

Медицина; Научна специалност: Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна и др.);

на

Д-Р Ирина Димитрова Тонева

Научен ръководител:

доц. Катя Вангелова, дб

Във въведението, на основата на безспорни литературни и статистични данни на Евростат, убедително се обосновава значението на осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд на здравните и социалните работници, както и водещото първо място на биологичния рисков фактор, и в частност на най-общата опасност – работата с кръв и биологични течности и значението на моментната експозиция за предаването на опасните трансмисионни инфекции на ХИВ, Хепатити В и С. На фона на значителните проучвания в ЕС и редица други страни, у нас няма данни за честотата на моментната експозиция, професионалният риск от заразяване, както и прилагането на пред и пост експозиционна профилактика. Ето защо, още в началото подчертавам, че темата на представената ми за рецензия дисертационната работа е много актуална и значима.

Написана е написана на 146 страници, в общо възприетата структура: въведение, литературен обзор цел и задачи, резултати, обсъждане, изводи, приноси и препоръки.

Литературен обзор.

Литературният обзор е написан 53 страници на основата на 300 литературни източници.- 21 на кирилица и 279 на латиница. Разглеждате икономическите последиствия (преките и косвен нормативни разходи свързани с НОП – разходи за тестове, пост експозиционна профилактика, лечение, и т.н.), хуманитарната тежест (не само

безпокойството от заразяване, но и потенциалните психологически последствия след нараняване, водещи до дистрес сред наранените и техните близки)

В обзора подробно, в глобален мащаб и в Европа, се разглежда разпространението и епидемиологията на най-опасната трансмисионна инфекция от HBV, причиняваща остър и хроничен хепатит, Акцентира се на големия процент не диагностирани случаи, като скрита опасност при трансмисионната експозиция. Подробно се разглежда патогенезата, и инфекциозността и начин на предаване на вируса, клиничната картина на заболяването, рисковите групи приносители на заразяването, както и рисковите групи реципиенти. Със същия парадигъм са разгледани и Хепатит С и ХИВ.

В следващата част от обзора, подробно е разгледана честотата на НОП, като начин трансмисионно заразяване сред отделните групи медицински работници, както и ефекта от въвеждането на директива 2010/32/ЕС, която въвежда рамково споразумение за превенция на нараняванията с остри предмети и намаляване на кръвнопреносими инфекции сред здравните работници. Справедливо е подчертано, че у нас и преди директива 2010/32/ЕС, има нормативни документи свързани с ограничаване на риска от НОП, В Медицинското указание за предпазване на медицинския персонал от инфекция с ХИВ, хепатит В и С вирус при наранявания. (Служебен бюлетин МЗ), Методично указание за ПЕП на медицински персонал(Сл. Бюлетин на МЗ №9/2005) дава скала за бързо практическо оценяване на риска от дадена експозиция и изисква наличие на система за докладване веднага, оценка, консултация и започване на пост експозиционна профилактика.

При анализа на литературните данни за нашата страна се установява, че честота на хепатит В сред медицинските служители е два пъти по-висока в сравнение със средните данни за страната, а ваксинационното покритие между отделните болници варира от 0 до 100%.

В обзора заслужено внимание е отделено и на профилактичните мерки, както на тези свързани с превенцията на НОП, така и на ваксинацията и реваксинацията против Хепатит В, на постекспозиционната ваксинация, наблюденията и лечението при съмнения за моментна експозиция на Хепатит В, С и ХИВ.

Литературният обзор е написан с логична последователност на изложението и с аналитично и точно отношение към литературните данни, Завършва със заключение

оформено в осем извода, които са обективна основа за формирането на целта на дисертационния труд.

Цел и задачи.

Контингент и методи.

Целта е да се извърши оценка на честотата на професионалната експозиция на кръв и биологични материали при здравни работници в болничната помощ на гр. София, да се характеризира пре- и постекспозиционната профилактика при работещите, перцепцията им на риска от заразяване с кръвни патогени, както и да се направи оценка на практическото прилагане на Директива 2010/32/ЕС.

За изпълнението на тази цел са формулирани осем задачи. Според мен, първата задача отнасяща се до превод и адаптация на анкетна карта трябва да се отнесе към раздела за използваните методи. Изпълнението на останалите седем задачи напълно осигуряват изпълнението на поставената цел.

По същество изследването е трансверзално ретроспективно, проведено на един впечатляващ контингент от 2744 здравни работници от 19 болници в гр. София - 763 лекари, 1427 сестри, 208 лаборанти, 176 акушерки, 77 рехабилитатори, 93 санитарни. Средният трудов стаж на изследваните лица е $24,8 \pm 12,6$ г.

Адаптиран е стандартизиран въпросник-анкета за самооценка на експозиция на кръв „Експозиция на болничен персонал на кръв и кръвно преносими инфекции“ използван широко в международната практика.

Използвана е четиристепенна Анкетна карта относно работното място и организацията на труда.

Данните са обработени със съвременен статистичен апарат.

Резултати от проучването съдържащи научни, научно практически и методични приноси.

Резултатите от проучването са представени в 27 таблици и са онагледени с 51 фигури. Обсъждат се и се съпоставят с литературните данни, главно достоверни установени различия и зависимости. Работата съдържа ценна научна информация. В обобщен вид, с научни, научно практически и методични приноси са средните научни резултати:

- Проучването предоставя за първи път у нас пълни научни данни за обективната реалност относно трудовите инциденти на НОП сред медицинския персонал работещ с кръв и биологични среди.
- Данните за високата честота на НОП – до 63% през целия трудов стаж на анкетираните и до 45% през последната година, при много ниската честота на регистрация на инцидента (здравните работници, които са докладвали винаги при инцидент, са само 32,5%) определено имат научно практически приноси, а именно:
 - При голяма част на недокладваните случаи, като причина се посочва, че тяхната субективна оценка е „неопасен пациент“, а друга голяма част от наранените, изобщо не знаят, че е трябвало да докладват, че има процедури които намаляват риска от заразяване, което говори за непознаване на проблема и необходимост от повишаване на знанията;
 - За последния случил се инциденти са докладвали по-малък дял медицински работници, отколкото тези, които са съобщили за инцидент някога. Предимно е докладвано на старшата сестра и на завеждащ отделението. Само 2,1% са съобщавали на контролния орган по инфекции в болницата, което е доказателство за непознаване на нормативните документи свързани с трудовите злополуки.
 - Още редица данни, установяващи различия в честота на НОП между различните възрастови групи, видове болнични заведения, различните професионални групи, вида на изпълняваните манипулации, са обективна основа за разработването на конкретни превантивни мерки.
- Различията в честотата на НОП между професионалните групи в различните медицински заведения и в различните отделения, е индикатор при оценката на биологичния риск, рисковите групи да бъдат предварително определени;
- Научни приноси се съдържат в данните, които свързват честотата на НОП, освен по причини от страна на болния и с недостиг на време, умората и нарушено внимание, което също е израз на ментална умора. Установена е значима значима зависимост на НОП с вида сменен режим на работа, броя нощни смени месечно, продължителността на смените и полагането на извънреден труд. Това показва

значението на организацията на труда и превантивните мерки трябва да бъдат насочени и в тази посока.

- Резултатите от изследваният на прилагането на специфичната имунна защита, като основна превантивна мярка срещу трансмисионните заболявания сред медицинския персонал при НОП, съдържат научни приноси:
 - Установено е, че предекспозиционната профилактика с хепатит В ваксина сред изследваните работници няма необходимия обхват - 42% от работниците не са ваксинирани, а от ваксинираните само 25,2% имат поставени три дози ваксина с доказване на изграден имунитет;
 - Постекспозиционната профилактика също е незадоволителна – на 51% от работещите след последния инцидент не е предлаган кръвен тест, на малка част от здравните работници (27%) е предложена превантивна процедура, като за 12,8% това е ваксинация срещу хепатит В и на <2% са приложени НВИГ,;
 - В Оценката на обхватът на мерките за пред- и постекспозиционна профилактика на инфектиране с кръвнопреносими патогени при професионалните групи болнични здравни работници и прилагането на Директива 2010/32/ЕС и Наредба 3/2013 на МЗ, са установените пропуски, които са обективна основа за разработване на конкретни препоръки.

Формулираните от д-р Тонева приноси с Научно-теоритичен характер и приноси с Научно-приложен и Методичен характер съвпадат с изложения по-горе приносен характер на получените резултати и напълно ги приема.

Работата завършва с осем препоръки. Те са в обобщен и са основа за разработване на конкретни препоръки, насочени към различни организационни нива. Смятам, че тяхното приложение ще бъде значителен практичен принос за здравеопазването на здравните работници.

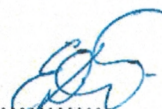
Авторефератът напълно отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

Резултати от дисертационната работа са станали достояние на научната общественост у нас и чужбина. Публикувани са 8 научни статии, от които една в чужбина. В четири от тях д-р Тонева е първи автор, което показва, че дисертационния труд е нейно лично дело.

Заключение.

Считам, че представеният ми за рецензия дисертационен труд „Професионална експозиция на кръв и биологични течности при здравни работници в болничната помощ и състояние на пред и пост експозиционната профилактика“ на д-р Ирина Димитрова Димитрова Тонева, има всички качества на дисертационна работа за получаване на образователно-научната степен „доктор“, Област на висше образование: 7. Здраве и спорт;Професионално направление: 7.1. Медицина;Научна специалност: Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна и др.), и препоръчам на почитаемите членове на журито да гласуват положително.

Изготвил отзива:

/Проф. д.р Е.Динчева, дмн/